

Queritur enim *utrum* et *quomodo* hominum ratio possit certo cognoscere ac sibi demonstrare entis entium, principii absoluti ac necessarii existentiam. Atqui nos contendimus ex probatis, hoc fieri a ratione posse, idque per logicam necessariam illationem, licet perfacilem et cuique ratione utenti perviam, quæ aliquo facto psychologico innixa sit. Ergo oportet quod facti istius licet *minimi* cognitio, ut, ex gr., propria sui existentia, *certa* in ordine logico et psychologico per se sit, etiamsi nondum *certitudo* de Dei existentia supponatur. Nulla igitur repugnantia si ordinem *essendi* ab ordine *cognoscendi* apprime distinguas (1).

Ad 7. N. Fit autem demonstratio inductione ab effectibus ad causam, quæ nondum *immediate* deprehenditur infinita, sed *mediate*, spectata nimirum primæ causæ necessariæ natura, quæ nequit ullo esse limite circumscripta. Atque ita occurritur objecto incommo, quod nempe contra logicas regulas magis conclusio pateat quam præmissæ (2).

II. *Obj.* Quoties humana ratio ope reflexionis suæ sensilibus perceptionibus, ac logicis abstractisque notionibus tantum innixa, certam sive Dei sive aliarum veritatum cognitionem sibi voluerit comparare, 1. semper in *formalismo* ac *intellectus abstracti* laqueis hærebit, quin ad realitatem ac veritatem perveniat. 2. Nunquam poterit ipsa *vitalis* Dei cognitionem assequi, sine qua nec poterit sese in *vitali* ac intima relatione cum prima et maxima veritate collocare. 3. In hoc porro philosophia *pagana* essentialiter differt a *christiana* philosophia: nam illius tantum proprium fuit veritates omnes e suo veluti fundo promovere velle, atque ita mundum in ordine morali ac religioso perdidit. 4. Christiana vero philosophia pro inconcussa basi conscientiam luce veritatis revelatæ edoctam, et jam in *vitali* relatione cum æterna veritate positam assumpsit; quo factum est ut ratio ac revelatio sese mutuo compenetrarint. 5. Amicum hoc foedus ad Cartesium usque perseveravit, a quo tandem per summum nefas dissolutum est. 6. Inde rationis *autonomia*; inde ratio ac religio ab invicem separata ac hostiles effectæ. 7. Undenam enim pulularunt tum *sensismus* ac *materialismus*, qui *empirismo sensibili* innituntur; tum *idealismus* ac *pantheismus spiritualisticus*, qui in *empirismo psychologico* fundantur; tum *kantismus*, *hegelismus*, *rationalismus* et alia id genus monstra, nisi ex principio quod debeat hu-

(1) Vid. *Prænotanda*. Hinc nobis probari non potest quod in cl. prof. Klee nuper vita functi *Dogmatica* Mögunt. 1853. tom. 1. p. 9 seqq. legitur: *Sine fide in rationem primam* a qua nostram existentiam, ac rationem habemus, possibilis non est ulla rationalis fides in *rationem nostram* ipsam quoad suum sive theoreticum sive practicum munus, ac prout ne quidem ulla fides exteriori mundo. Ex quibus verbis sequi videretur, quod nos ne de *existentia* quidem *nostra* certi esse possemus, nisi prius Deum certo existere crederemus. Hinc omnis de Dei existentia probatio concideret. Cæterum quod contendimus independens est a questione utrum Dei *idea* sit *mediata*, vel *immediata congenita*, vel *acquisita*: quidquid enim de hoc sit, quod non declinamus, semper dari debet efficax modus Dei existentiam probandi.

(2) Hoc jam sibi objecerat ac solverat s. Thomas, 1. p. q. 2. ar. 2.

mana ratio per se, ac ex principio ipsius penu, independentem a positiva revelatione, veritatem invenire? Qualem profecto Deum sibi hoc modo poterit effingere ratio, nisi 8. entitatem pure logicam (1); 9. subjectam ipsi creaturæ, quod maxime Creatorem deceat (2); 10. idolum demum, eorum quo posthac homo tanquam operi suo prosternitur ac thus adolet (3)? 11. Abjiciamus ergo rationales omnes ejusmodi demonstrationes, quarum inanitatem *antinomiæ* kantianæ evidentem ostendunt (*Ita Bautain, op. cit. p. 172*); 12. ac præterea factum ipsum probat: nam si illa logicam necessitatem inducerent, quinam dari possent qui de hisce veritatibus dubitarent? Atqui tamen plerique sunt (4). Ergo.

Resp. Ad 1. D. Si ratio reflexione et abstractione abutatur, C. si omnia cognoscendi media rite adhibeat, N. Abusum intellectus ac mere logicarum abstractionum veritati ac realitati assequendæ in primis infensum esse, in eoque maximum neotericæ philosophiæ germanicæ vitium consistere, libenter cum adversariis agnoscimus et dolemus (5). Idecirco amicum foedus inter ordinem empiricum et rationalem, inter facta concreta experientiæ et abstracta rationis principia nunquam satis inculcandum est. Quod quidem si rite servetur nullus erit mero *formalismo* locus. Ast adversarii ex eo quod transcendentales *intellectu* pessime abusi sunt, illum veluti veritatis hostem traducunt, et perpetuum conflictum inter illum ac *rationem* expavescent. Quasi nempe intellectus et ratio realiter distinctæ facultates, et non potius una eademque essent cognoscendi facultas licet diversum munus obeuntes; quasi intelligendi vis ad verum comparata suapte natura non esset; ac ea facultas

(1) Ita Bautain, *Philosophie du christianisme*, tom. 1. p. 192.

(2) Ita Klee op. cit. vol. II, pag. 4. « In sententia quod Deus possit ac debeat demonstrari, jam hoc ipso negatur. — Quatenus enim ille non agnoscat tanquam *primam postulatum*, inconditionatum et continens conditionem omnium, et quatenus debet *sine voluntate sua et contra ipsam* deduci ad cognitionem nostram et aliorum, eatenus Deus exponitur, et *subjicitur creaturæ*. »

(3) Ita Bautain op. cit. tom. I. p. 193. cui consonat apprime Klee: « Deus demonstrandus et tantum vi demonstrationis agnoscendus, de suo gradu dejectus sub axioma finito finiti proprii *Ego*, existens per finitam operationem in demonstratione ac determinatione *non est Deus*, sed vanum, conflictum *idolum*, eorum quo nulla rationalis creatura adorando procidere potest. » *Dogm. loc. cit.*

(4) Quas haecenus attulimus difficultates communes omnes sunt Bautenio cæterisque favoribus systematis quod refellimus tum in Galliis, tum in Germania, ut patet ex eorum operibus typis vulgatis.

(5) De hoc abstractionum abusu in neo-germanica philosophia plura jam diximus. Nonnulli ex ipsis philosophis Germanicis id repetunt etiam ex vernaculæ linguæ in philosophando abusu. Ita Ancillonius: « En mettant l'article devant un infinitif, ils changent (les métaphysiciens allemands) ce qu'il y a de plus indéterminé dans un être déterminé, et l'on ne croirait pas, au premier coup d'œil, quelle influence décisive cette facilité, quelquefois utile, si souvent funeste, a eue sur la philosophie. » *Essai de philosophie*, tom. 1. pag. 527 seqq. Vid. etiam quæ Krug habet in suo scripto *Schelling und Hegel*. Lips. 1853. Quid? quod ipse Schelling aperte fassus est. « Speculationes ac lingua Germanorum semper magis recesserunt ab eo quod generatim est intelligibile, ac gradus istius recessionis a communi cogitanti et loquendi modo tandem quodammodo effectus est veluti philosophici ingeni *meursura*. » *Præf. ad Cousin*, etc. Stuttgart 1854.

qua homo a brutis essentialiter secernitur, Deoque maxime assimilatur, falsitatis ac perditionis instrumentum per se esse deberet (1).

Ad 2. D. Si per *vitalis* cognitionem Dei intelligas *specialem* ac vere *salvificam* cognitionem, C. si generalem, imperfectiorem ac naturalem, N. Semper in eo sunt adversarii ut confundant duplicem hanc theologiam, alteram nempe supernaturalem ac vere salutarem, alteram mere naturalem ac veluti pedagogicam; quam sane distinctionem a Scripturis, a patribus, a theologis omnibus catholicis, atque a catechismo rom. aperte et constanter traditam probavimus. Hoc autem quid aliud est nisi naturam et gratiam undequaque permiscere? Hinc ut ostendant rationem per se nec Deum certo cognoscere, nec ad eum se extollere posse, ad Ecclesiæ decreta adversus semipelagianos edita, præsertim a conc. Arausicano II. cap. V. VI. et VII. recurrunt. Atqui hæc decreta omnia quo alio spectant, nisi ad eam cognitionem Dei qua *credimus*, *speramus*, ac *diligimus sicut oportet*, nempe ut *justificationis gratiam consequamur* (2)? Hæc igitur ad ordinem supernaturalem pertinent, neque cum cognitione mere naturali Dei de qua agimus, quidquam habent commune; quæ certe hoc sensu *vitalis* non est, nec nos in *vitali* cum Deo relatione ponit, quippe hæc beneficia non nisi a Christi reparatione, atque in eos qui ejusdem participes sunt, dimanant.

Ad 3. Neg. in primis *intrinsicum* illud discrimen inter philosophiam *paganam* et *christianam*: una quippe, si rei naturam spectes, semper debuit esse philosophia sive ab ethnicis, sive a christianis excolta, scientia veritatis in ordine naturali, recto rationalium facultatum usu comparata. Magna tamen fatentur huic ipsi scientiæ ex christiana revelatione commoda accessisse de quo inferius. Interea falsum est *pagani* mundi perditionem philosophiæ esse adscribendam, sed humanis tantum cupiditatibus, præjudiciis, opinionibus, ac, si adversarii volunt, philosophiæ etiam ipsius abusus. Vera autem, licet e hincorum, philosophia, in tanta illa humanarum

(1) Nos autem abutimus in *operandi modo* aliquid concipi discrimen debere intellectum inter ac rationem. Intellectus, ait D. Th. I. p. q. 79 ar. 8. *veritatem intelligibilem apprehendit* ac intuetur, ratio vero *de uno intellecto ad aliud ad veritatem cognoscendam procedit*. Sed illud semper certissimum est, quod una eademque sunt potentia intellectus et ratio; id cuius philosophi neoterici videntur oblit. Eodem ipsi pacto rationem *theoreticam* ac *practicam* ita dividere ac scindere solent, perinde ac si *duæ* revera rationes in homine existerent. Quid igitur dicendum cum audias ab istiusmodi philosophis decerni, « philosophiam debere omnino in *contradictione* cum *intellectu* sitam esse? » Cf. Balizer op. cit. fasc. I. pag. 61.

(2) Satis erit oculos conjicere in objecta capitula, ut patet hæc nihil commune habere cum questione quam hic agimus: etenim ut constat ex ipsis concilii verbis illic agitur de *initio fidei*, ipsoque *credulitatis affectu*, quo in eum credimus qui justificat impium; de misericordia qua *credamus*, velimus cæteraque præstamus *sicut oportet* per infusionem et inspirationem Spiritus sancti; de gratia qua cogitemus ut *expedit* ad salutem; quæ omnia ad ordinem supernaturalem spectant; Confer etiam Tridentum quæ hic pertinent loca sess. V et VI. Nos autem agimus, ut patet, de cognitione mere naturali naturalium veritatum.

mentium cæcitate et corruptela, plures veritates ad theologiam naturalem, legesque morum spectantes, lativo rationis lumine agnoscere potuit, id quod Apostoli etiam eloquia testantur. Quod si philosophi illi veritatem cognitam in *injustitia detinuerunt*, id humanæ perversitatis ac malitiæ, non philosophiæ vitium fuit. Hinc Clemens Alex. scribere non dubitavit: « Atque erat quidem ante Domini adventum philosophia Græcis necessaria ad justitiam: *nunc autem est utilis* ad pietatem cui necessario præmittenda est ab iis qui fidem ex demonstratione percipiunt (1). » « Magna et præclara hæc sunt, ait catechismus rom. quæ de Dei natura... ex rerum effectuum investigatione philosophi cognoverunt (2). » Et post hæc, aliaque ejusmodi, quæ afferri possent testimonia, philosophiam, quamvis paganam, damnare quisquam audebit?

Ad 4. N. Tametsi enim per aliquot secula apud christianos philosophia ac revelatio simul conjunctæ fuerint, nunquam tamen sua rationi jura denegata fuerunt, nec illa philosophiæ ac revelationis compenetratio contigit quam prædicant adversarii. Num enim quisquam ex revelationis fonte processit ad veritates immediata evidentiæ fulgentes admittendas, uti existentiam sui, axiomata etc.? Veritates ipsæ metaphysiæ ac morales licet revelationis etiam præsidio firmari identidem solerent, tamen argumentis e sola ratione petitis præcipue evincebantur; cuius rei testimonio est luculento ipse s. Thomas in cuius operibus perfecta de rebus philosophicis rationalibus tractatio, a revelatione plane independens, invenitur (3). Semper igitur hæc inter philosophiam ac revelationem cognita fuit distinctio, semper rationi vis objecta naturæ suæ proportionata cognoscendi ac demonstrandi tributa (4).

(1) Lib. I, *strom.* § 5. ed. Potterii Venet. tom. 1., p. 551. Quamvis hæc recto sensu intelligenda esse observavimus in tract. *De gratia* p. 1.

(2) De *primo artic. symb.* n. 6. Sed cf. totum hunc locum catechismi rom. quo nil luculentius. Quaatopere philosophi illi in veritate pervidenda progressi essent, ostendit August. Steuchus Eugubinus in op. de *Perenni philo. ophi.*. Sed longe exactius ad criticas leges rem totam expendit cl. Gerdilius in op. *Introductione allo studio della religione*, tom. IX. opp. Excessus igitur hæc in re omnino sunt vitandi. Nec enim ita philosophia sive rationalis sive moralis ethicorum illorum collaudanda est, ac si ea perfecta esset et absoluta, longe quippe ab hoc illa abest; nec ea detrimenda ac si philosophi illi nil nisi errores protulerint. Hanc mediam viam a patribus constanter servatam esso egregie probat p. Ballhus in op. *Jugement des ss. Pères sur la morale de la philosophie païenne*. Hinc nobis probari non possunt sive veteres sive recentiores, qui philosophos illos omnes veluti *atheos* aut *pantheistas* traducunt id quod Socinus jam præstitit. Cf. I. cap. 4. Optabile porro fuisset ut cl. ab. Maret in egregio suo opere: *Essai sur le panthéisme dans les sociétés modernes*, Paris, 1840. hunc scopulum cautius declinasset.

(3) Hinc prof. Cousin ipse Summam d. Thomæ appellat: « Un des plus grands monuments de l'esprit humain au moyen âge, et qui comprend avec une haute métaphysique, un système entier de morale et même de politique. » *Hist. de la philosophie*, tom. 1, pag. 512.

(4) Ita jam s. Thomas I. p. q. I. ar. 1. O. res accurate distinxerat: « Necessarium fuit ad humanam salutem esse doctrinam quandam *secundum revelationem* divinam præter philosophicas disciplinas, quæ *ratione humana* investigantur. » Ita quidem in edit. Rom. 1570. tom. X. Nam in reliquis editionibus quas conatuli, legitur præter *philosophicas*; si vera hæc lectio esset, non in alio sensu hanc s. doctor

Ad 5. N. Nam partim falsa, partim exaggerata sunt quae passim nunc temporis in Cartesio congeri solent (1). Quidquid tamen sit theologi non est hujus vel illius philosophi vindicias suscipere. Quod si Cartesii nomine impetitur realis ipsa ac essentialis distinctio inter scientiam philosophicam mere naturalem, et scientiam theologicam revelatam, negamus omnino eam a Cartesio primo inventam fuisse, cum semper in christiana traditione agnita fuerit (2). Haud abnuimus ex analytica Cartesii methodo quae psychologica facta ad crisis regulas exactius revocata sunt, novam in hac parte formam philosophiam induisse. Sed praeterquam quod hujus psychologiae analyseos specimina in ipsis patribus ac praesertim in Augustino inveniuntur, nil ea per se exhibet improbandum. Imo quo magis animi humani natura ac proprietates investigentur, quo magis intimi ejus sensus ac ingenitae propensiones consulantur, fieri non potest quin animus ipse ad supremum suum Conditorum agnoscendum alacrius impellatur. Hinc Cartesius in ipso pene philosophiae suae vestibulo ad Deum recte contendit, atque ex hac veritatum omnium fonte reliquas veritates aut deducit aut firmat.

vocem usurpavit quam in generali philosophiae naturalis, ut patet ex contextu.

(1) Certe in Cartesio aut doctrinam, aut methodum spectas. Si doctrinam, ea omnino religiosa, ac ut modo loquuntur, plane spiritualistica est, eamque philosophi religiosissimi cum christiana fidei emolumento sectati sunt. Quod si impius Spinoza pantheismus e castris Cartesianae philosophiae prodidisse dicatur, satis est legere quae jamdiu Gerdillius scripsit in sua dissert. *Impossibilitate des principes de Descartes et de Spinoza*, opp. tom. IV. ac recentius Galluppi. *Lettere filosofiche* Napoli, 1838. ut contrariam principiorum naturam quibus illi philosophati sunt apprime elucescat.

Si vero de Cartesii methodo loquaris, ac de generali sua dubitatione, certe prima veluti fronte reprehendenda illa videtur. Sed si mentem Cartesii perspexeris, dubitatio ejusmodi non nisi fictitia ac hypothetica esse patet, qua nempe ille usus est ut animum in rebus philosophicis a praedictis opinionibus expurgaret, ut veritatem severiori illo examine magis liquidam exhiberet, utque aliquo inconcusso fundamento humanae cognitionis praefecto, scepticos confundere posset, haud aliter quam adversus academicos philosophice processerat Augustinus. Hinc in secunda ipsa meditatione jam dubium omne a se rejecerat, ac positive omnino postea progreditur. Quid? quod Cartesius fuisse in lib. de *Methodo*, § 5, has sibi leges praescripserat? « Ut legibus et institutis patriae obtemperarem firmiterque illam religionem retinerem, quam optimam judicabam et in qua Dei beneficio fueram ab ineunte aetate institutus. — Postquam vero me his regulis instruxissem, illasque simul in rebus fidei, quae semper apud me potissimum fuerant, reservassem, quantum ad reliqua quibus olim fueram imbutus, non dubitavi quin mihi liceret omnia ex animo meo delere. » Quae igitur nimis certe singularia in prima praesertim ejus meditatione occurrunt, sunt juxta hanc normam intelligenda. Ceterum hypothetica haec dubitatio, quae inser-vit ad analysim cognitionum instituendam, innocue a plerisque adhibita fuit, ac ipsi scholastici D. Thoma praesente illa passim usi sunt. Ast non negamus, eam ex humani ingenii licentia, et nova systemata cudeadi, omniaque veteris sapientiae fundamenta convellendi libidine, apud neotericos quandoque perniciosam effectam esse.

(2) Augustin. praesertim in lib. *De magistro*, nec non s. Thom. loc. modo cit. atque alibi. Batain ipse agnoscit hanc distinctionem invaluisse in scholis christianis longe ante Cartesiam. Sic enim scribit in *Philosophie du Christ*, tom. I., p. 267. La dialectique s'était glissée... dans les écoles chrétiennes du moyen âge, et elle avait réussi à faire croire presque généralement que l'homme pouvait, par la seule force de son esprit, s'élever à la connaissance des vérités fondamentales de la métaphysique, telle que l'existence de Dieu, l'immortalité de l'âme, etc.

Haec certe cujusque philosophiae vere psychologicae, quae nempe ad empirismum non deflectat, sed cum principiis ontologicis rite connectatur, spontanea progressio est. Si qui ea abusi sunt, viderint ipsi.

Ad 6. Negamus proinde quod hic objicitur de rationis autonomia, ac fidei cum scientia dissidio; nam haec omnia non a Cartesio repetenda sunt; sed potius a philosophis protestantismi, Humio scilicet, qui scepticismi jecit fundamenta, Lockio, qui nimis ad empirismum declinans fundamenta revelationis philosophice infirmavit (1). Kantio autem potissimum ceterisque neo-germanicae philosophiae parentibus, qui per abstractionis ac phantasiae abusum rationem humanam non solum fidei hostilem, sed secum ipsam pugnantem effecerunt. At enim adversarii per autonomiae rationis intelligunt nativam ac legitimam ejus vim in veritatibus demonstrandis, omnemque ita vellent metaphysicam destruere, ac philosophiam eliminare, quod ferendum sane non est, et fidei tantum hostibus opportunum posset accidere.

Ad 7. D. Omnia recensita philosophica monstra ex falsis philosophandi principiis, falsaque methodo procedunt, C. ex ipsa rationis ac philosophiae natura, uti adversarii contendunt, N. Etenim si 1. sensibilia tantum facta ac realia objecta spectes, notiones vero universales veluti arbitrarios mentis foetus, ac principia rationalia veluti inanem tautologiam rejicias, statim sensismo ac materialismo patebit aditus (2): 2. si philosophiam omnem a priori construere volueris, nulla factorum habita ratione, ac semper ratioe-nari, quin in aliqua necessaria ac per se evidenti veritate insistas, in scepticismum prolaberis oportet (3): 3. si immediatam ac concretam absoluti ac infiniti intuitionem pro tuae philosophiae sumas exordium, viam in pantheismum facile sternes (4): 4. si hominem, tanquam Ego purum et abstractivum in tota philosophia considerari debere contendas, rationalismus vel idealismus consequetur (5). Atqui si omnia illa phi-

(1) Praeter dubium de animae immaterialitate ac immortalitate, ea Lockius tum in suo *Specimine humani intellectus*, tum in suo *Christianismo rationabili* principia de morali certitudine ac traditione ponit, quae fundamenta religionis christianae omnino convellunt.

(2) Id probat empirismus Lockii, ac multo magis Condillacei, qui tandem in Helvetio, Cabanisio, etc. ad purum materialismum decidit. Certe nil est quod magis animi simplicitatem ac spiritualitatem ostendat, quam facultas percipiendi notiones universales, cum sensus corporeus non nisi id quod singulare est et individuum possit attingere. Haec veritas philosophicam s. Thomae mentem minime effugerat.

(3) Ita transcendentales idealistae vellent a priori rationem logicam de ipsis veritatibus facti seu existentiae habere, ac semper frustra quaerunt illud aliquid inconcussum ex quo possit philosophia exordiri.

(4) Hoc fuit initium ac postulatam philosophiae Schellingii, Boutrvekkii aliorumque transcendentium realistarum, qui proinde scientiam Dei absolutam e sola natura rationis hujusque intuitu immediate provenientem sibi vindicaverunt. Hinc Schellingius statuerat: a Deus est principium maxime omnium indemonstratum, ac maxime indemonstrabile, ac maxime sine omni ratione; ita sine ratione, quemadmodum supremum principium criticismi: Ego sum. *Philos. Schrift* seu *scripta philosophica*. Landshut, 1809. p. 132. Pantheisticae horum auctorum ex his principiis deductiones satis notae sunt.

(5) Distinguunt transcendentales inter Ego purum, positum in puro conceptu ac in ente mere cogitabili, et Ego

osophica commenta exequantur, ea uno alterove ex his vitiis intime inveniuntur affecta, ac proinde ab ipsa recte philosophante ratione damnantur omnino; minime vero eo nomine quod revelationem divinam pro basi philosophandi non assumpserint illorum auctores. Atque hic paululum declarandum est principium illud, quod ratio philosophica debeat in proprio fundo veritatem invenire, quodque ut omnino antichristianum adversarii traducunt. Id enim vel absolute vel hypothetice intelligi potest. Atque ii quidem qui christianam revelationem ignorant, absolute profecto opus est ut in proprio etiam rationis fundo veritates naturales quaerant ac inveniunt, quandoquidem ad id homini a supremo opifice Deo indita recta ratio est (1). Christiano autem philosopho non nisi hypothetice ea competere inquisitio potest atque detectio. Cum enim ipse probe sciat veritates ipsas naturales sive metaphysicas sive morales a divina revelatione clarius, uberius, firmiterque patefactas esse, num poterit illas in dubium positive revocare, ut illas dein in proprio rationis fundo longo labore inveniat? Absit. Ille igitur maximum inde manans naturali ipsi rationis lumini emolumentum ac praesidium libenter profitebitur: intelliget in antecessum quo demum rationales suae omnes inquisitiones, veluti ad fixam ac definitam metam spectare ac dirigi debeant: sciet veluti peritus nauta quinam sibi cursus tenendus sit, ut tuto portum attingat; normam demum habeat ad quam inquisitiones illas pure philosophicas redigat, ac ita ab omni errore, si forte irrepserit, tutetur. Interea tamen hypothetice eas ipsas veritates in proprio rationis fundo quaerit, ut nempe earum principia, fundamenta, ac probationes ibidem detegat, ubi certe delitescant oportet, eo ipso quod ille naturalium ac rationalium veritatum naturam non excedant. Ita psychologicae et logice procedit: ita unamquamque veritatem suo in gradu ac lumine collocat: ita philosophiam suam independentem a revelatione construit, quamquam ignorare non possit hanc ipsam revelationem magno illi adjumento fuisse ad rectum rationis iter semper ac tuto tenendum (2). Haec philosophiae ac revelationis concordia est, integris cujusque juribus, atque huic tot praefari philosophi cum magno rationis ac religionis fructu quovis tempore institerunt.

empiricum seu concretum et existens. Contendunt porro in philosophia unice de Ego puro institui posse sermonem. Ipse Krugius, qui tamen idealismum ac criticismum refellit, et synthetismum profitetur, philosophiam nil aliud esse vellet nisi scientiam formae originariae puri Ego. Nunquam ergo homo realis, ens nimirum rationale ac sensibile in ista philosophia attingitur. Cf. inter ceteros Imre, *unicum fœdus rationis cum experientia*. *Philos. pars 5. Metaph. applic.* pag. 502-506.

(1) Id quod de iis qui revelationem ignorant affirmamus, de iis quoque dici opus est, qui ex perversitate animi mentisque caecitate fidem in revelationem jam cognitam et susceptam auiserunt. Quamvis enim isti magnopere inde culpandi, non melius non erit ut ratione sua veritates ipsas naturales de Deo, de anima natura, de lege morali investigent, quam in omnimoda incredulitate permaneant?

(2) Ubi maxime annotandum est longe difficilius esse veritatem invenire, quam aliquo modo cognitam demonstrare. Ita geometrae cum aliquas veritates practice ac empirice jam sciant, industria ac investigatione modum

Ad 8. D. Si animus rationalis qui sentit se existere, se cogitare, se velle, totusque hic mundus aspectabilis entitates pure logicae essent, C. si sint reales, N. Ex effectibus qui sint entia realia legitime ac necessario argumentamur ad causam non logicam, sed realem; siquidem nexus effectum inter et causam realis est; immititur namque principio necessario a priori, analytico quidem uti annotavimus, at in reali natura rerum fundato. Quoniam vero omne ens contingens rationem existentiae suae in se habere non potest, necessitate metaphysica inferimus existentiam causae necessariae realissimae, nempe Dei.

Ad 9. D. Subjicitur Deus creaturae, id est cognitio certa Dei supponit logice in creatura aliquod principium cognoscendi, C. fit Deus ontologicè pendens a creatura, N. Nimis futile sophisma hoc est; quandoquidem dum Deum demonstramus existere, hoc ipso demonstramus omnia alia entia ab illo necessario pendere; quin imo ex hac ipsa necessitate, qua fit ut creaturae utpote contingentes debeant ab alio quiddam habere repetere, cognoscimus eas habere debere ultimam existendi rationem in Deo. Quod si ut hoc percipiamus aliquo indigemus ratiocinio, ac proinde aliquo principio logico utimur, non Deum subjicimus nobis, non contra eum agimus voluntatem, sed ea adhibemus cognoscendi media, quibus nos Deus ipse ad eum facile cognoscendum liberaliter instruxit.

Ad 10. N. Piget, doctos ac religiosos viros serio haec proferre. Num enim dum Scripturae oracula, dum patres Ecclesiae nos provocant, ut ex contemplatione creaturarum ad certam Dei notitiam assurgamus, ad idololatriam rationis nos provocant? Num recta ratio, dum in seipsa ac in operibus naturae supremi Auctoris sui vestigia recognoscens, eum existentem certissime discernit et colit, idolum sibi confingere dicenda est? Dicant id porro adversarii de iis tantum philosophis delirantibus, qui se creare Deum jactant, aut dum naturae illum identificant, proprium Ego ad absolutam naturae divinae conditionem superbissime extollunt.

Ad 11. D. Si Kantianae antinomiae rationis pura essent verae ac reales, C. si apparentes tantum, N. Nimis compertum est antinomias illas non praese ferre nisi dialecticas argutias ac sophismata jam pluries sub aliis vocabulis prolata, quae quisquis in rebus philosophicis mediocriter exercitatus facile dissolvere potest (1).

tandem inveniunt eas scientifice demonstrandi, quod forte assecuturi haud essent nisi practica illa veritatis cognitio antecederet. Haud aliter contingit christiano philosopho, qui nempe veritatum naturalium in rebus metaphysicis ac moralibus firmissimam demonstrationem invenit, quam tamen vix aut ne vix quidem in pluribus certo assequeretur, nisi a christiana revelatione de illis prius fuisset edoctus. Egregie de hoc disserit ipse Lockius in op. *Christianismo rationabili*, cap. 14, unde concludit maximas revelationi grates habendas. Hinc certo ingratos se produnt nostrae aetatis philosophi illi qui hoc revelationis subsidium non agnoscunt, et multo magis culpandi sunt, si cum tot praetheticis philosophis habeant praesidia, in veritatis perniciem ratione sua abutuntur.

(1) Quoniam pacto, ex. gr., Kantius rejicit argumentum

Ad 12. D. Si humana perversitas veritati, saltem non immediate evidenti, refragari utrumque non possit, C. secus, N. Non omnes quidem, licet firmissimas, ac plenam persuasionem inducentes, probationes quibus evincitur existentia Dei, apodicticæ evidentiae capaces esse concedimus, sed eam certe, quæ metaphysica dicitur, qua nempe ex ente ab alio necessitatem entis a se inferimus, apodicticam omnino esse et geometricæ posse demonstrationi æquivalere confidenter asserimus; quippe ad principium revocatur contradictionis. Nec mirum tamen si huic tam evidenti veritati aliqui oblectari valeant. Nonne enim sceptici prima etiam principia, ac existentiam sui in dubium revocarunt? Nonne Sextus Empiricus, in libris adversus mathematicos, geometricam ipsam evidentiam oppugnavit? Nonne Hobbesius demonstrationes mathematicas esse fallaces posse contendit? Adminus præterea hic agi non de veritate immediate evidenti ac per se nota, quæ statim ac termini intellecti sint, mentis extorquet assensum; sed de veritate mediate evidenti, quæ deductione scilicet ac ratiocinatione conficitur. Unde etiam ad apodicticam demonstrationem pertingat, potest ei humana voluntas aliquo modo ex perversitate animi refragari.

PROPOSITIO II. — Ratio, etiam individualis, ac propterea absque consensu generis humani subsidio, potest sibi in pluribus veritatibus certitudinem comparare.

Si de questione mere philosophica circa veritatis criterium hic ageretur, eam ultro philosophis excutiendam dimitteremus. Verum cum ejus fautores commentum fuerint non alia nos ratione, quam per consensum generis humani posse certiores fieri de veritatibus tum naturalis, tum supernaturalis ordinis; cum præterea hunc eundem consensum supremam ac unicam esse credendum et agendum regulam proclamaverint, sic, ut ista veram constituat basim christianæ religionis ac theologiæ, nostrarum esse partium ducimus falsum hoc perniciosum systema refellere (1).

Et quoniam illius propugnatores sæpe vocabula immutarunt, ac docuerunt modo ad certitudinem assequendam opus esse consensu vel auctoritate generis humani, interdum consensu communi, aliquando consensu communi, quandoque etiam ratione universali, eademque ambiguitate laborarunt circa notionem

metaphysicum (quod ipse vocat cosmologicum) pro existentia Dei? Quia nempe resolvitur in argumentum ipsum a priori, quod appellat ontologicum. Atqui nil magis falsum. Esto enim, quod ex mero conceptu entis perfectissimi nequeat probari realis ejus existentia. Ast dum ex effectibus realibus contingentibus ad causam necessariam argumentamur, non amplius in mero ac abstracto conceptu sistimus; utitur nempe eo ratiocinio mixto ex facto reali et ex principio rationis a priori conflato, quod proinde ad realitatem omnino ducit, et cujus mathematicæ physicis applicatæ innumera ac ineluctabilia exhibent exempla.

(1) Vulgatum est sectatorum hujusmodi systematis adagium « La foi catholique n'est que le sens commun dans les choses de Dieu » Cf. *Catéchisme du sens commun*, p. 66.

rationis individualis quam passim commiscuit cum notionis spiritus privati, nonnulla ad perspicuitatem præmittenda sunt (1).

Itaque consensus generis humani significat conspersionem omnium cujusvis ætatis in re aliqua adstruenda, aut rejicienda. Minus vero patet consensus communis, siquidem coactari potest ad plurimorum aut etiam plerorumque conspersionem in eadem sententiam; sensus demum communis dicitur ea naturalis animi propensio quam omnes invincibiliter experiuntur ad quædam evidentia judicium constantia, ac uniformia circa aliquas veritates sive rationales sive morales efformanda.

Sic ratio individualis, est ratio quæ unicuique homini inest, quæque, si rite adhibeatur, non modo nos in errorem non ducit, sed potest plerumque omnimodam veritatis certitudinem afferre; quo fit ut rationis individualis vox in bonam partem accipi soleat. Contra vero spiritus privati nomine significatur illa animi dispositio, qua quis peculiarem animi sui sensum opponit aut etiam præponit auctoritati legitime ad quæstiones fidei dirimendas a Deo constitutæ, catholicæ nimirum Ecclesiæ; nunquam proinde nisi in deteriorem partem usurpatur.

Proflitemur porro nos haud agere de sensu totius naturæ communi, quem libenter admittimus velut unum ex criteriis saltem extrinsecis veritatis (2); ita etiam concedimus certitudinem gigni quandoque posse ex totius humani generis moraliter sumpti consensione (3). Negamus vero ejusmodi sive sensum sive consensum requiri absolute ad obtinendam certitudinem; multo vero magis inficiamur illum regulam supremam credendorum et agendorum constituere aut basim christianæ religionis ac theologiæ. Dum autem de ratione loquimur individuali, eam in communi significatione accipimus, quatenus nempe a spiritu privato proprie discriminatur.

Quibus ita compositis sic ad thesim evincendam accedimus. Si humana ratio, quatenus individualis est, haud posset sibi, absque subsidio istiusmodi consensus generis humani, veritatis certitudinem ullo modo comparare, necessario de quacunque veritate incerta ac dubia fluctuare deberet. Atqui hoc esset in absurdum scepticismum dilabi. Ergo. Major

(1) Ad rem Batain observat « Le sens commun, dans la doctrine du sens commun, est un Protée qui revêt mille formes et qu'on ne peut saisir sous aucune. » *Quelques réflexions sur la doctrine du sens commun*, pag. 25.

(2) Ita scepticos ipsos ad sensum naturæ communem utiliter provocamus: non quod judicium sive rationalia sive moralia quæ illius objectum efformant, evidentia per se, ac intrinsecè non sint, ut quisque profunde ratione sua individua possit illa non pervidere, iisque refragari; sed quia hæc veluti extrinsecæ norma adhibita, eos qui nativum rationis lumen ita in se extinguere potuerunt, ad illud in se denno excitandum ac adhibendum impellamus.

(3) Certe cum agitur de nonnullis veritatibus quæ, licet ratiocinio aliquo nitantur, tamen ex naturalibus principiis sive facti sive rationis legitime dimanant, si consensus humani generis moraliter sumpti in iis habeatur, hujusmodi consensio non potest veritatibus illis novum saltem extrinsecè robur non addere. Nam tunc magis elucet, veritates illas in ipsa rationali hominis natura fundamentum habere. Sic etiam consensio illa quoad facta historica ac traditionalia maxime auctoritatis vim habet.

luculenter ostenditur. Auctoritas ac proinde testimonium generis humani, sensus ipse naturæ communis, ac universalis etiam, si placet, ratio, sunt totidem veritates objectivæ, quæ scilicet sicut alia quævis veritas, nequeunt in subjecto certitudinem gignere nisi ab ipso apprehendantur, atque ita apprehendantur, ut eas ita et non aliter esse evidenter cognoscat, ac proinde omni dubitatione seclusa eiusdem rationabiliter ac firmiter adherere debeat. Porro si humana ratio independentem ab illo generis humani sensu vel consensu, nequiret per ullum aliud cognoscendi medium, nec per sensum intimum, nec per sensus externos, nec per immediatam conceptus evidentiam, nec per rationem, certam illam firmamque ullius veritatis cognitionem acquirere, jam non posset nec de illo sensu vel consensu communi, nec de illa auctoritate generali, quam dicunt, et infallibili fieri certa; ac proinde in maxima eujusmodi veritatis dubitatione fluctuare necessario deberet, seu in pleno scepticismo versari (1).

Tanti ponderis argumentum ejusmodi est, ut nulli det locum effugio: quare supervacuum est pluribus hoc systema impetere. Nihil igitur dicemus de fluctuatione in qua perpetuo adversarii versantur, dum volunt sive constabillire numerum, pondus, qualitatem eorum qui concurrere debent in aliquo asserendo ac attestando, ut dici possit consensus generis humani, communis consensus, etc. (2); sive determinare organum, interpretem, ac tribunal ejusdem humani generis a quo quæ occurrunt tolli tuto possent ac dirimi controversiæ (3); si assignare originem et fontem infallibilitatis, auctoritatisque quam eidem consensui tribuunt aut tribuere debent, ut cogere homines possit ad assentiendum. Nec demum cætera persequemur quæ ex ejusmodi systemate absurda plane ac exitiaria sua veluti sponte dimanant (4).

Potius veritatis hoc alio argumento disciplinæ nostræ magis proprio idipsum, quod proposuimus, conficere. Si ratio individualis independentem a consensu

generis humani haud posset certitudinem assequi, Deus tum in veritatibus revelandis, tum in mediis quibus usus est, ut credibiles fierent, perperam egisset, quod impium est affirmare. Sane Deus veritates suas manifestavit singularibus individuis, Adæ scilicet, Noe, Abrahæ, Moysi, prophetis, etc. Christus in universam terram apostolos misit ad prædicandum gentibus Evangelium suum (*Math. XXVIII, 19; Act. I, 8*); Paulus pariter et Barnabas missi a Spiritu sancto ad idem sunt ministerium (*Act. XIII, 2*). Ut autem sibi fidem conciliarent, data ipsis potestas est prodigia patrari (*Marc. XVI, 17 seqq.*). Jam vero semel admissa absoluta necessitate consensus generis humani ad veram certitudinem assequendam, imprimis qui immediatam revelationem habuerunt, nec certi de illa esse, nec Deo revelanti credere potuissent aut debuissent. Cur enim suspicari ac timere non potuissent aut debuissent se esse deceptos? Quomodo potuissent aut debuissent aurem fidemque præbere populi apostolis Evangelium annuntiantibus, cum universum pene humanum genus, quippe polytheismo ac idololatriæ addictum, eorum prædicationi adversaretur? Prodigia vero ab illis patrata nonne veluti totidem præstigias aut magicas operationes jure aspernari potuissent? Cum igitur hoc systema totam evertat divinæ revelationis sive immediate sive mediate œconomiam, plane consequitur et in se falsum esse et divinæ revelationi contrarium.

DIFFICULTATES. I. *Obj.* 1. Ratio individualis est essentialiter finita, proindeque fallibilis, quare nisi fulciatur medio aliquo infallibili, nunquam poterit non esse errori obnoxia. 2. Hoc porro medium aliud esse nequit quam generis humani consensus, seu ratio universalis, quæ sola infallibilis est et auctoritas suprema, quippe quæ aliud non sit nisi emanatio rationis Dei, imo ratio Dei ipsius (1). 3. Sine ista de nulla unquam re, nec de propria sui existentia ratio individualis certa esse potest. 4. Multo vero minus poterit actum fidei elicere, secus enim ratio fallibilis elicere actum infallibilem, quod implicat. 5. Præterea ipsa Dei existentia, immortalitas animarum, aliæque ejusmodi veritates, quæ naturalis ordinis dicuntur a cujusque individualis rationis arbitrio penderent, his vero inniteretur fides veritatum quæ supernaturaliter vocantur. Id vero quid esset nisi basi luteæ statuum auream imponere? (2). Ergo.

R. Ad 1. vel N. vel D. Ratio individualis fallibilis est hoc sensu, quod interdum falli ac decipi possit. C. quod semper et in omnibus falli ac decipi debeat, N. Nam ad eum modum quo individua ratio essentialiter

(1) Ita De Lamennais op. cit. *Essai sur l'indifférence* vol. II, p. 95. cujus verba hæc sunt: « Noble émanation de la substance de Dieu, notre raison n'est que sa raison, notre parole n'est que sa parole. »

(2) Ita D. Gerbet, *Des doctrines philosophiques sur la certitude* etc. Paris, 1826. p. 51. seqq. Jam professi sumus, nolle nos detrahere. cl. Auctori dum ejus doctrinam refellimus, quum notum sit, ipsum ab his placitis recessisse. Cæterum citatum opus valide ac docte confutatum fuit a P. Rozaven S. J. in libro *Examen d'un ouvrage, etc. Angon*, 1835. ad quem libenter remittimus lectores nostros pro pleniori hujus controversiæ cognitione.

(1) Sane quot jam veritates firmiter certas preexigit generalis hujusmodi auctoritas? Nam opus est ut quisvis homo jam certo sciat et se existere, et alios existere homines; ut eorum testimonium generale suscipiat; ut hujus testimonii sensum probe intelligat; ut demum certo teneat homines illos in eo veraces esse, ac proinde quicquid ab ipsis generali illa auctoritate asseritur, omnino esse infallibile. Atqui hæc omnia quibusnam veri criteriis apprehendantur?

(2) Cf. Batain opp. cit. *Psychologie expérimentale*, préface pag. 44. et seqq. nec non *Quelques réflexions* etc. pag. 25. 26. ubi etiam allegat loca ex *Essai, Défense, Catéchisme du sens commun*.

(3) Etenim ad dirimendas controversias inter alia *jurisdictio* requiritur, nec non tribunal; porro ubinam existit hujusmodi tribunal in quo nomine totius generis humani controversiæ dirimantur? In rebus vero fidei et morum ad infallibilem controversiarum decisionem requiritur præterea divina *assistencia*, quæ cum soli Christi Ecclesiæ promissa ac concessa sit, ipsa quoque sola in iis iudex est controversiarum.

(4) Inter cætera illud sequeretur, quod cum Ecclesia catholica non sit nisi pars generis humani, ab eo mutuari deberet suam infallibilitatem. Pleraque autem hujus systematis absurda fusa persequitur laudatus Batain, locis citatis, ubi ostendit illud esse anti-philosophicum, anti-catholicum, immorale, anti-politicum, etc.